

v termofytiku a v nižších polohách mezofytika. Do oreofytika proniká již vzácněji a její výskyt není zpravidla trvalého charakteru (max.: Krkonoše, Labská bouda, 1 450 m); jedná se většinou o rostliny náhodně zavlečené. *U. urens* má těžiště rozšíření v planárním až suprakolinním stupni, ve vyšších stupních je již vzácnější. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 103.

Celkové rozšíření: Téměř po celém světě. — Mapy: AFE 1976: 91.

Význam: Plevel v okopaninách, obtížný zejména v zahradnických podnicích. Sekané mladé rostliny jsou vhodným doplňkovým krmivem pro drůbež.

Subgen. 2. *Sarcourtica* CHRTEK

Pestíkové květy v hustých, kulovitých stopkatých květenstvích, okvěti za plodu slabě dužnatí.

4. *Urtica pilulifera* L. — kopřiva kulkonosná Tab. 112/3

Urtica pilulifera LINNAEUS Sp. Pl. 883, 1753.

EXSİKÁTY: Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 5172. — RIGO Iter Ital. Quart., no 121.

Jednoleté byliny, 30—100 cm vys. Čepel ši-

2. *Parietaria* L. — drnavec

Parietaria LINNAEUS Sp. Pl. 1052, 1753.

Lit.: PACLT J. (1952, 1954): Über die Identität von *Parietaria ramiflora* Moench mit *P. erecta* Mert. et Koch (*P. officinalis*). *Phyton*, Horn, 4: 46—50; 5: 242—246. — SCHOLZ H. (1955): *Parietaria erecta* Mert. et Koch und *P. ramiflora* Moench. *Phyton*, Horn, 6: 31—32. — PACLT J. (1959): Über die Variabilität von *Parietaria officinalis*. *Phyton*, Horn, 8: 171—174. — MENNEMA J. et SEGAL S. (1967): Het geslacht *Parietaria* L. in Nederland. *Gorteria* 3: 96—102, 110—118. — TOWNSEND C. C. (1968): *Parietaria officinalis* und *P. judaica*. *Watsonia* 6: 365—370. CHRTEK J. et CHRTEKOVÁ A. (1980): *Parietaria judaica* v Československu. *Čas. Nár. Muz., ser. natur.*, 149: 211—213.

Vytrvalé nebo jednoleté byliny bez žahavých chlupů. Listy střídavé, řapíkaté, celistvé, bez palistů. Květenství úžlabní, v ± hustých svazečcích nebo klubičkách. Květy drobné, mnohomanželné, jednodomé, prašnikové s 4četným volným okvětím a 4 tyčinkami s nitkami na vnitřní straně příčně zřasenými, pestíkové s okvětím do různé výše srostlým, oboupohlavné s okvětím volným nebo do různé výše srostlým; pestík s velmi krátkou nebo neznatelnou čnělkou a štětinatou bliznou. Listeny v květenství volné nebo srostlé. Plod silně zploštělá, v obrysu vejčítá nažka, obalená zaschlým, nepatrně zvětšeným okvětím. — Asi 30 druhů rozšířených především v mírném a subtropickém pásmu s. polokoule.

1a Lodyhy vysoké, až 120 cm vys., přímé, zpravidla nevětvené; listy velké, vejčité až široce vejčité, vejčité kopinaté, kopinaté až podlouhlé, na vrcholu dlouze zašpičatělé, nejčastěji 5—10 cm dl.

1. *P. officinalis*

b Lodyhy nízké, nanejvýše 50 cm vys., poléhavé nebo vystoupavé, zpravidla bohatě větvené; listy vejčité, široce vejčité až kopinaté, na vrcholu špičaté, nejčastěji 2—5 cm dl.

2. *P. judaica*

1. *Parietaria officinalis* L. — drnavec lékařský Tab. 113/1

Parietaria officinalis LINNAEUS Sp. Pl. 1052, 1753. —

roce vejčítá až vejčítá, na vrcholu špičatá, na bázi srdčitá, hluboce pilovitě zubatá, s žahavými i nežahavými chlupy (po dotyku velmi intenzívně pálí); řapík nejčastěji kratší než čepel. Květy jednodomé. Pestíkové květy v hustých, stopkatých, kulovitých květenstvích (až 1,5 cm vel.); okvětní listky za plodu zveličelé, slabě dužnaté, s dlouhými žahavými chlupy. Nažky v obrysu široce vejčité, na bázi mnohdy slabě srdčité, (2,2—) 2,5 (—2,8) mm dl. a 1,8—2,8 (—3,1) mm šir., černé, nápadně lesklé. VI—IX. Tf.

2n = 24, 26 (extra fines)

Pěstována velmi často v botanických zahradách, odkud přechodně zplaňuje (např. Praha, Mnichovo Hradiště, Stráž nad Nežárkou, Hradec Králové, Chrudim, Litoměřice). Původem ze Středozemí.

Poznámka: V botanických zahradách je často pěstována *Urtica dodartii* L. (tab. 112/2), podobající se druhu *U. pilulifera*; liší se však listy celokrajnými (někdy v hor. polovině mělce oddáleně pilovitými), a zpravidla šedavě zabarvenými. Ojedinele zplaňuje (Mnichovo Hradiště). Původem ze Středozemí. Na území ČSR by mohla být nalezena i vytrvalá středoasijská kopřiva *Urtica canabina* L. (kopřiva konopovitá), která se šíří v evropské části SSSR. Od ostatních druhů se jasně liší hluboce členěnými listy, které poněkud připomínají listy konopí.

Syn.: *Parietaria erecta* MERT. et KOCH in RÖHLING *Deutschl. Fl.*, ed. 3, 1: 825, 1823. — *P. officinalis* subsp. *erecta* (MERT. et KOCH) BÉGLINOT *Nuovo Giorn. Bot. Ital.* 15: 341, 1908.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1394. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1375. — Extra fines: Fl. Bavar. Exs., sine no. — Fl. Rom. Exs., no 538.

Vytrvalé byliny s přímou, (25—) 30—80 (—120) cm vys., nevětvenou nebo v hor. polovině krátce větvenou, hranatou, snadno lámavou, měkce krátce chlupatou lodyhou. Čepel vejčitá až široce vejčitá, kopinatá až podlouhlá, (3—) 5—10 (—17) cm dl. a (1,5—) 2,0—4,0 (—5,5) cm šir., celokrajná, na vrcholu dlouze zašpičatělá, na bázi znenáhla zúžená, na svrchní straně většinou tmavě zelená, lysá nebo olýsalá, na spodní straně zelená nebo šedavě zelená, na vystouplých žilkách krátce chlupatá, na ploše roztroušeně chlupatá až olýsalá, na okraji krátce brvitá, často slabě prosvítavá; řapík 1,5—5,0 cm dl., chlupatý. Květy v chudokvětých až mnohokvětých kulovitě stažených květenstvích, kratších než řapíky; listeny volné; pestíkové květy zpravidla v prvních rozsochách květenství, prašníkové a oboupohlavné výše; pestíkové květy s okvětím rourkovitým, na bázi slabě nafouklým, za plodu 2,5—3,0 mm dl., oboupohlavné květy s okvětím ± zvonkovitým 2,5—3,0 mm dl. Nažky v obrysu vejčité, 1,1—1,8 mm dl., černé, lesklé. V—X. Hkf.

2n = 14 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Lužní lesy, vlhké křoviny, staré rozbořené stavby, u starých zdí, na rumišťích apod. Dává přednost stinným, vlhkým stanovištím s půdou bohatou na živiny. Roste zejména ve společenstvech svazů *Alno-Ulmion*, *Sambuco-Salicion capreae*, *Galio-Alliarion* a *Arction lappae*.

Rozšíření v ČSR: U nás nepůvodní, ale nyní zcela zdomácnělý (archeofyt). Roztroušeně, zvláště v s. polovině Čech a na sv. a j. Moravě. Hlavní výskyt v planárním a kolinním stupni, vzácně vystupuje do submontánního stupně (max.: Mariánské Lázně, ca 550 m). V termofytiku vytváří někdy rozsáhlé porosty. — Mapy: SLÁVIK FKS 1986: 104.

T: 1. Doup. pah. (Kadaň), 2. Stř. Poohří (Žatec; Louny), 3. Podkruš. pán., 5. Terez. kotl. (Lovosice; Roudnice nad Labem), 7. Středočes. tab. (Budyně nad Ohří; Unhošť), 9. Dol. Povít. a 10. Praž. kotl. (Praha, na více místech), 11.

Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz. (širší okolí Mladé Boleslavi), 13a. Rožď. tab. (Rožďalovice), 14. Cídl. pán. (Chlumeck nad Cídlinou), 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah. (Znojmo; Brno), 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv., 20. Jihomor. pah., 21. Haná (Olomouc). — M: 28. Tep. vrchy (Mariánské Lázně), 31. Plz. pah. (Plzeň), 42. Votic. pah. (Tábor), 50. Luž. hory (Nový Bor), 52. Ral.-bez. tab. (Bělá pod Bezdězem), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl), 63. Českomor. mezih. (Moravská Třebová), 65. Kutnoh. pah. (Kutná Hora), 68. Mor. podh. Vysoč. (Vranov u Brna), 74, 74. Slez. pah. (Opava), 76. Mor. brána (Nový Jičín; Šternberk), 80. Stř. Pobeč. (Rožnov pod Radhoštěm), 84. Podbesk. pah.

Celkové rozšíření: Původní ve Středozeří, odkud proniká do z., stř. a v. Evropy (zavlečen až do j. Švédska); dále na východ až po s. Írán. — Mapy: AFE 1976: 94.

2. *Parietaria judaica* L. — drnavec palestinský Tab. 113/2

Parietaria judaica LINNAEUS Fl. Palaest. 32, 1756. — Syn.: *Parietaria ramiflora* MOENCH Meth. 327, 1794. — *P. punctata* WILLD. Sp. Pl., ed. 4, 4: 953, 1805. — *P. diffusa* MERT. et KOCH in RÖHLING Deutschl. Fl., ed. 3, 1: 827, 1823.

Jednoleté až vytrvalé byliny s poléhavou až vystoupavou, (10—) 15—30 (—50) cm vys., nejčastěji bohatě větvenou a hustě olistěnou lodyhou. Čepel vejčitá, široce vejčitá, kopinatá až téměř okrouhlá, 2—5 cm dl. a 1,0—2,5 cm šir., na vrcholu zpravidla špičatá, na svrchní straně zelená až šedavě zelená, chlupatá až roztroušeně chlupatá, na spodní straně šedavě zelená, chlupatá až plstnatě chlupatá, neprosvítavá. Pestíkové květy 2,0—2,5 mm dl., oboupohlavné (2,5—) 3,0—3,5 (—6,0) mm dl. Nažky v obrysu vejčité, 1,0—1,3 mm dl., černé, lesklé. V—XI. Tf—Hkf.

2n = 26 (extra fines)

Doposud nalezen pouze jednou v okolí města Sázava, na mýtině nedaleko lesní školky. Původem ze Středozeří a z. Evropy. Druh velmi proměnlivý, rozpadající se na řadu vnitrodruhových taxonů. Rostliny z ČSR jsou totožné s populacemi ze z. Evropy a z. Středozeří. Populace z v. Středozeří, Iráku, Íránu, Afghánistánu a sovětské Střední Asie jsou již poněkud odchylné.

Poznámka: Na území ČSR by mohl být nalezen i jednoletý severoamerický druh *Parietaria pensylvanica* MÜHLENB. ex WILLD., který má hnědě a nikoliv černě zbarvené plody.

Tab. 113: 1 *Parietaria officinalis*. — 2 *P. judaica*.

536 *Urtica*

